

toetssteen

2019 (1)

INHOUD

adv.: De Klop Mode	02	01 Araz & dakloze Tanger
van de voorzitter	03	04 appreciatie-avond
kunstavond(en)	03	05 Araz & dakloze Tanger
project daklozen Tanger	04	06 Boucher – model Louise O'Murphy
naakt schilderen	05	08 Manet – Olympia
Marc Chagall	08	08 Chagall – Le Mariage
Gauguin en Laval op Martinique	09	10 Laval – Badende vrouwen
onze gast-docenten	10	12 tekening Margot
Zeist op doek	13	13 Prinses Margrietlaan
strip	15	13 Winkelcentrum De Klomp
programma	16	14 Tunneltje Belcour 2x
vereniging info	18	12 Weeshuislaan
adv.: Heger en van den Berg	19	20 Araz & dakloze Tanger

ILLUSTRATIES

de 'toetssteen' verschijnt in de maanden Januari, april en september.

36e jaargang nr.1, januari 2019 Vormgeving Cees van Es

De Klop Mode

Een unieke collectie scandinavische mode
vindt u in hartje Nederland

MARIMEKKO • VUOKKO • ELISABETH KLOK • FINN FASHION • MARGARETA FORSLUND

Slotlaan 127 3701 GA Zeist Tel. 030-6919356

VOORWOORD

Als u dit leest is het nieuwe jaar reeds begonnen. Op verzoek van het bestuur verschijnt n.l. het winternummer van de Toetssteen niet meer voor de Kerstvakantie, maar in januari. Het betekent dat in 2018 slechts 2x een Toetssteen is verschenen.

Via deze weg wil ik alle leden bedanken die in 2018 kopij hebben ingeleverd. Zonder dat was het maken van de Toetssteen voor mij onmogelijk geweest.

Ik hoop ook in 2019 op jullie steun te kunnen rekenen.

Veel leesplezier en een goed en creatief 2019 gewenst namens de redactie.

Cees van Es

VAN DE VOORZITTER

Gelukkig Nieuwjaar!

Ik wens jullie allemaal, in persoonlijk maar ook in artistiek en creatief opzicht, een heel goed Nieuwjaar. Ik hoop velen van jullie persoonlijk te ontmoeten om met jullie het glas te heffen tijdens onze **nieuwjaarsbijeenkomst op zaterdag 12 januari 2019 vanaf 16.00 uur in ons atelier**. We kunnen dan samen terugkijken op een zeer goed jaar voor de Toets en vooruitblikken naar de toekomst.

We hebben in het afgelopen jaar veel nieuwe leden kunnen verwelkomen. We hebben onszelf goed in de kijker kunnen spelen met een veelheid van activiteiten: tijdens de Open Dag, de Walkartmarkt, de Historische Doedag, de Kunstroute, bij de start van het Platform Beeldende Kunst Zeist. Activiteiten waarbij we potentiële nieuwe leden enthousiast hebben kunnen maken om zich bij ons aan te sluiten.

En daar gaan we in het nieuwe jaar mee door. Om te beginnen bij onze grote expositie van 8 tot en met 17 februari in het Kunstenhuis. Via de Sneltoets zullen we jullie hierover nader informeren. We hopen op een mooie tentoonstelling met veel belangstellenden.

Ik hoop dat jullie in 2019 wederom veel plezier kunnen beleven aan onze vereniging.

Tot binnenkort!

Erie Merkus

BIJZONDERE ALGEMENE LEDENVERGADERING

De Algemene Ledenvergadering is goed verlopen. De leden hebben in overgrote meerderheid ingestemd met de voorgestelde contributieverhoging, om onze vereniging in de komende jaren financieel gezond te houden. De contributie bedraagt vanaf 1 januari 2019 dus € 245,- per jaar. Jullie ontvangen begin januari, tegelijk met de nieuwe Toetssteen een factuur.

Om een besluit te kunnen nemen over de wijziging van de Statuten was de aanwezigheid van minstens de helft van de leden (inclusief de machtigingen) vereist. Dit aantal hebben we, ondanks de grote opkomst, niet gehaald. De Statuten schrijven dan voor dat we binnen zes weken een nieuwe ALV moeten uitschrijven. Bij die ALV is dan niet de helft van de leden vereist. De dan aanwezigen kunnen een besluit nemen over de voorgestelde wijziging.

Het bestuur heeft de datum voor die nieuwe ledenvergadering vastgesteld op donderdag 20 december a.s. om 19.00 uur in ons atelier, voorafgaand aan de open ateliersessie.

Jullie ontvangen hiervoor tijdig een officiële uitnodiging met een agenda.

Afgelopen vrijdag hebben de leden wel al ingestemd met de wijziging van het Huishoudelijk Reglement. Hiervoor was niet de helft van de leden vereist.

Ook hebben we een denktank ingesteld van leden die voorstellen gaan formuleren voor vernieuwing van onze vereniging.

In de denktank hebben zitting: Louwrens Verroen, Mieke Juta, Marjon Vink, Jaap van Ek, Bert Dekker, Nelleke Keijner, en ondergetekende. Ideeën die mij de afgelopen maanden hebben bereikt, zullen door deze denktank worden "meegenomen". Ideeën van andere leden zijn nog steeds meer dan welkom. Mail ze mij gerust.

Erie Merkus, voorzitter

KUNSTAVOND(EN)

APPRECIATIEAVOND VRIJDAG 30 NOVEMBER 2018

Met 47 bezoekers, aanwezig bij de ledenvergadering of tegen acht uur binnengekomen, is dit een drukbezochte bijeenkomst. Te gast is Jan Pieter Foppen, die zich enthousiast profileert: "Ik ben bezielde van schilderen en

houd heel erg van beoordelen en bespreken". Hij spreekt luid, duidelijk en overtuigend. Zijn mening en opmerkingen zijn ter zake. Voortvarend zet hij een schildering neer en geeft blijk van een scherp waarnemend vermogen. Hij prijst de opzet van het totaal, wijst op geslaagde details, maar beklemtoont tevens meedogenloos niet harmonische delen en dan heeft hij weer, heel vertederd, aandacht voor andere delen van hetzelfde schilderij.

"Kijk eens hoe mooi geschilderd, maar hier wist je het niet meer? En, waarom is dat hier niet hetzelfde blauw als daar? Ik zou dat hier zeker ook doen". Volgende werkstuk. "Dit onderwerp vraagt een veel groter doek, zoveel onrust op zo'n klein formaat, je kijkt eigenlijk nergens meer naar, maar mooi van kleur en let op, hoe trefzeker dit detail hieronder goed geschilderd is".

Volgende.

"Leuk idee en ook al boeit het onderwerp als zodanig niet, wel een prachtig kleurgebruik, goed van structuur, heel fijntjes, echt mooi".

Sam Drukker heeft gezegd dat er een koning in je schilderij moet zitten. Iets waar je naar kijkt, waar het om gaat, soms een detail. Trekt het de aandacht of leidt het juist af. Zoek ook in je eigen werkstuk wat de koning is, bedoeld of niet, dát maakt het tot schilderij". "Kijk, in deze schildering zit een verhaal, het blijft boeien, maar hier had het iets duidelijker gekund, zie je dat?, maar echt mooi

van opzet". Volgende. "Mooi van kleur, warm, mooi groot in het vlak, maar meer aandacht voor kleine onderdelen, oefenen". Volgende. "Wat jammer van deze egale lucht boven zo'n mooie, krachtige rotspartij.

Schilder die lucht ook zo stoer, maar echt goed van structuur, prachtig ook op zo'n groot formaat".

Volgende.

Het tempo is hoog, hij realiseert zich dat er 32 producten zijn in een kleine twee uur. Trefzeker bespreekt hij elk op de ezel gezet resultaat. Zijn perfecte waarneming, gevolgd door opmerkingen van wat echt goed geschilderd is, of net nog niet, wordt door iedere aanwezige met waardering gevolgd. "Je moet durven in te grijpen in een schildering, ben je niet overtuigd, dan overschilderen. Schilderen is als een concert, crescendo en weer terug, gas geven en remmen. Beweging. Niet treuzelen". Soms vergelijkt hij 2 schilderijen: "Mooi onderwerp, harmonisch van kleur, maar dat grote formaat van die rotsen was hier ook beter geweest". Volgende. Hans staat er alweer mee klaar.

Zo gaat het een uur lang.

Na een korte pauze gaat het verder. Verrassend is dat Jan Pieter niet in herhaling vervalt bij zijn commentaar op de werkstukken. Elk schilderij krijgt de aandacht die het verdient en ondanks zijn vaak kritische opmerkingen voelt niemand zich te kort gedaan. Het commentaar is altijd positief. Hij heeft gelijk, dat voel je.

Een heel interessante avond met waardevolle adviezen, waarvoor Jan Pieter Foppen met een welgemeend applaus, hartelijk wordt bedankt.

Er is nog lang nagepraat.

Martin van der Mey

PROJECT DAKLOZEN IN TANGER

In 2017 werd ik, Araz Hama, door enkele artiesten uit Tanger uitgenodigd om deel te nemen aan een kunstproject.

Het kunstproject had als doel daklozen in beeld te brengen en tevens te ondersteunen.

De planning was dat de artiesten in 2018 in twee periodes zouden werken, april/mei en september/oktober, met als afronding een tentoonstelling.

In april 2018 reisde ik af naar Tangerang om de 7 mede artiesten te ontmoeten. De betreffende disciplines waren beeldhouwen, fotografie en schilderen.

Na aankomst werd er uitgebreid kennisgemaakt met een groep daklozen om ze te leren kennen en om van dichtbij een beeld te krijgen van hun leven.

Aanvankelijk was voor mij het communiceren met de daklozen erg moeilijk. Ik spreek klassiek Arabisch, wat totaal verschilt van hun officiële Arabisch Marokkaanse dialect Darija. Vooral de oude generatie spreekt slechts Darija, terwijl de nieuwe generatie meerdere dialecten spreken.

Nadat de vele indrukken en foto's waren opgeslagen kon het echte werk beginnen.

Overdag schilderde ik mijn appartement, en in de namiddag ging ik naar een plaatselijk restaurant om als vrijwilliger te helpen voor de daklozen een avondmaaltijd klaar te maken.

Het was veel werk, maar ik was blij dat ik aan het eerste deel van dit kunstproject voor daklozen heb kunnen deelnemen.

Het geheel werd afgerond met een succesvolle tentoonstelling van 13 t/m 31 juli in Galerie Mohamed Drissi in Tangerang.

Aan het 2^e deel heb ik niet meegewerkt gevolgd door eveneens een tentoonstelling. En, recentelijk heb ik gehoord dat 4 van mijn werken zijn verkocht.

De uiteindelijke opbrengst komt ten goede aan de daklozen.

Jammer genoeg heb ik weinig foto's van mijn schilderijen, omdat ik mijn telefoon ben kwijtgeraakt met heel veel foto's. Mij rest slechts de foto's links en op de voor- en achterkant van de Toetssteen.

Araz Hama

NAAKTSCHILDEREN

Moeten alle afbeeldingen van naakt te zien zijn in een museum en/of in de openbare ruimte?

#MeToo, de wereldwijde beweging die zich keert tegen seksueel ontoelaatbaar gedrag heeft ook deining in de kunstwereld teweeggebracht. Het morele oordeel van onze tijd kleurt de objectieve blik op kunstuitingen; op contemporaine kunst maar ook op oude kunstwerken.

De gedachtewisseling over de morele betekenis van kunstwerken is niet nieuw, we kennen dat uit eerdere discussies. Een bekend voorbeeld betreft een 11 cm hoog beeldje dat in Willendorf in Oostenrijk in 1908 is gevonden en dat naar alle waarschijnlijkheid 24000-22000 v Chr. is vervaardigd. Het is de kunstgeschiedenis ingegaan onder de naam Venus van Willendorf. Nadien zijn er, ook op andere locaties, nog meerdere van zulke beeldjes gevonden, die nog vroeger worden gedateerd. Het zijn zeker geen realistische afbeeldingen, maar hypervrouwelijk kunstwerkjes, met dikke buik, borsten en billen. In de jaren zestig van de vorige eeuw namen archeologen en wetenschappers aan dat het expliciete vruchtbaarheidssymbolen waren en bestempelden Venus als lustobject van patriarchale krijgersstammen. Feministen beweerden echter dat ze als vertegenwoordiging van een vredige prehistorische matriachale cultuur gezien moesten worden- als afbeeldingen van Moeder Aarde- en gebruikt werden bij rituelen en verering van de moedergodin. De naam 'Venus' stelden zij daarom ter discussie. Hoe dan ook, de discussie loopt nog omdat we niet weten wat de makers met het uitbeelden van hun model voor ogen hadden.

Wat de schilder Boucher met zijn model Louise O'Murphy voorhad, is wel bekend.

Een afbeelding van haar zag ik in de Alte Pinakothek in

München. Het is een schitterend sensueel portret van een naakt vrouwenlichaam met nog de zachte roze huid van een jong meisje. Louise O'Murphy werd geboren in 1737 in het Franse stadje Rouen. Zij groeide op in Parijs en werd in 1751, pas 14 jaar oud, door de schilder /graveur Boucher gevraagd als model. François Boucher (1703-1770) had namelijk veel invloedrijke vrienden met goede connecties aan het Franse hof. Toen hij dit portret van haar klaar had, werd het aan Lodewijk XV getoond. Lodewijk viel als een blok voor haar en in 1753 werd ze op Versailles ontboden. (In de memoires van Casanova en tijdgenoten wordt dit voorval regelmatig beschreven). Louise zou vanwege dit portret één van de belangrijkste maîtresses van de koning worden, een jong blaadje voor een 'oude geile bok' wat inderdaad Bouchers bedoeling was.

Van Léon Hansen (1955), die meerdere kunstenaars-biografieën schreef, las ik in februari een essay over grensoverschrijdend gedrag, waarin hij opriep tot scherper bewustzijn over hoezeer de 'oude geile bokken' de kunstgeschiedenis beheersten en beheersen met hun perverse schoonheidsideaal. Hij gooide de meeste kunst met naakten, zoals het portret van Louise, op de grote

hoop van de #MeToo-beweging. Hij schreef over de 'shockerende mannelijke blik' en wilde opkomen voor het vrouwelijke schildersmodel, dat in zijn ogen gedwongen werd zich in de fantasie van de man te wurmen.

En inderdaad krijgen in het #MeToo tijdperk de anekdotes over kunstenaars, die het feitelijk niet zo nauw nemen/namen met de moraal, een dominante plaats: over Boucher en over Breitner, die zijn model Geestje Kwak ook in suggestieve poses afbeeldde en over Egon Schiele, die misschien seks had met zijn jeugdige modellen. We horen dat Picasso, Dali en Gauguin geen heiligen waren in de omgang met vrouwen. En veel van Jeff Koons' wereldberoemde postmoderne kunst wordt gekenmerkt door obscene gedrag, banaliteit en verleiding. Bij Baltus' kunstwerken worden nu seksuele gebaren van kinderen gezien, die als een poging tot verkrachting worden omschreven.

Bij het al dan niet veroordelen van grensoverschrijdende praktijken in de beeldende kunst maakt Hansen m.i. een klassieke fout: de afbeelding, die een kunstenaar maakt, staat los van zijn eigen persoon. Niet bij de maker/ de kunstenaar, maar het is bij de toeschouwer van wie de fantasie op hol slaat. Neem de Sixtijnse Kapel in Vaticaanstad, waar Michelangelo tussen 1536 en 1541 het indrukwekkende Laatste Oordeel schilderde: een wirwar aan lichamen, in alle mogelijke houdingen, om gecompliceerde verhalen te vertellen: naakt. Op het daaropvolgend Concilie van Trente in 1563 kwam de schaamte ter sprake die Adam en Eva voor hun naaktheid voelden na hun verdrijving uit het paradijs. Draconisch werd opgetreden tegen 'schilderijen die tot lust aanzetten', zij werden streng verboden door de kardinalen. Geslachtsdelen moesten verdwijnen onder draperieën en ook oudere kunst werd aangepast: overal verschenen vijgenbladeren en lendendoeken op kunstwerken. Op deze manier wilde de kerk invloed houden op morele en intellectuele uitingen. Maar met de kennis van nu over misbruik in de kerk, beoordelen we het toch anders. #MeToo heeft er toe geleid dat, als er al naakt wordt getoond in musea, geen vijgenbladeren worden bijgeschilderd, maar er komen wel veel meer – betuttelende- tekstbordjes voor, zodat we er maar niet op een verkeerde manier naar kijken. Een mooi voorbeeld: toen Eduard Manet zijn Olympia tentoonstelde werd dit

als grensoverschrijdend gezien, toen pornografie, nu kunst. De visie op grensoverschrijdend gedrag in de kunst is afhankelijk van de beschouwer en van de tijdgeest.

Hoe complex de #MeToo-zaak is en lang niet altijd over de 'oude geile bokken' gaat, bleek uit het nieuws dat actrice Asia Argento werd beschuldigd van misbruik van een acteur: de fatale vrouw en de man als slachtoffer. Het tegenovergestelde van de 'oude geile bokken', zou je kunnen zeggen. Dat herinnerde me direct aan een tentoonstelling in 2003 in het Groninger Museum met als thema Fatale Vrouwen. In verschillende gedaanten doemden zogenoemde fatale vrouwen op in schilderijen, tekeningen, grafiek en beelden. Overtuigend verleidelijk en vaak in het bezit van magische krachten om de arme kunstenaar/man moreel in het ongeluk te storten. De werken lieten zien hoe zij rondspookten in de hoofden van de beeldende kunstenaars, die zichzelf juist als slachtoffer neerzetten. Kunstwerken van Rodin, Toulouse-Lautrec, Klimt, Rops, Klinger, Von Stuck en ook Edvard Munchs werden rond 1894-1895 gedomineerd door de thematiek van 'fatale vrouw', die later overging in de thematiek van 'man als slachtoffer'. Overall in Europa ontwikkelde zich een groep/stroming, die zich richtte op decadent leven en op exorbitant en onnatuurlijk liefdesleven, waarbij mannen zouden zijn overgeleverd aan de extreem afgebeelde fatale vrouwen, die zich gepassioneerd op hun mannelijke slachtoffers stortten. Bronnen voor deze kunst waren te vinden in de belangstelling voor de decadente en symbolische literatuur. Met historische typen als bijv. Medea, Circe, Morgan le Fay de zus van koning Arthur, Oedipus, de Sirenen.

De kunstenaar, het brein, de maker, degene die bepaalt wat we zien, de verbeelding en blik was tot ver in de twintigste eeuw mannelijk. Over die mannelijke blik is al veel gezegd en geschreven. Feministe en kunsthistoricus Linda Nochlin vroeg zich in 1971 in haar beroemd geworden artikel: 'Why Have There Been No Great Women Artists?' af, waarom de kunst zo doordrenkt was van de mannelijke blik. Het antwoord is, omdat vrouwen simpelweg de toegang niet hadden tot de kunstopleiding en ook daarna uitgesloten werden van kunstenaarsverenigingen en tentoonstellingen. Opvallend: juist het naakt zat ze daarbij dwars. Vrouwen

leerden weliswaar tekenen, maar tot het begin van de twintigste eeuw zat een kunstcarrière er niet in. Ze mochten niet naar naaktmodel schilderen, want dat zou hen maar in de war brengen. Anatomische kennis en oefening ontbraken. Dus er zijn logischerwijs in verhouding weinig schilderijen als voorbeeld van de vrouwelijke blik. Dat is gelukkig nu anders en de achterstand wordt snel ingehaald. De Guerilla Girls, een groep anonieme vrouwelijke kunstenaars, heeft sinds 1985 de door mannen gedomineerde kunstwereld op de hak genomen. Ook Marlene Dumas gaf een goed signaal af en maakte prachtig discutabel werk. Op uiterst humoristische wijze verbeeldde zij echt zinnelijke naakten die ze naschilderde uit pornoblaadjes.

Het maken en tonen van 'obscene' kunst was zelden strafbaar, maar wordt steeds meer onder een moreel vergrootglas gelegd. Door de media-aandacht, die #MeToo momenteel genereert voor grensoverschrijdend seksueel gedrag, kijken mensen anders naar kunstwerken en naar bloot in de openbare ruimte. De levensgrote reclameposters van jonge meisjes in ondergoed, die jarenlang in bushokjes te zien waren, zijn inmiddels uit de openbare ruimte verdwenen. De trend leidde er in 2015 zelfs toe dat er 23 schilderijen werden verboden met daarop halfnaakte jongetjes met engelenvleugels, die vermeende seksuele handelingen verrichten. In de veroordeling stond dat 'de wijze van schilderen zodanig was, dat het bijna een fotografische afbeelding was': "kinderporno, geen kunst", was het vonnis van de rechter. En afgelopen september 2018 werd een schilderij van Jan en Joep Gierveld, dat al 26 jaar in de rechtbank in Almelo hing, verwijderd omdat er een blote borst van een vrouw op te zien was. En bestuursleden van het MRK Uden, dat in november jl heropend is met een geheel vernieuwd concept, hebben zelfs kunnen bedingen dat er geen expliciete erotische kunst mag worden tentoongesteld. Het zou aanstootgevend kunst zijn.

Het is tegenwoordig glad ijs, bloot en kunst. Maar daarom hoeft nog niet alle kunst van vrouwelijke naakten of met naakte kinderen als seksueel ontoelaatbaar, (kinder)porno of viezigheid te worden bestempeld. Toon het en censureer niet. Goede kunst roept nu eenmaal emoties op, prettige en minder prettige en laat ons meer

begrijpen over onze eigen menselijke beperkingen, dromen en blokkades. Dat betekent natuurlijk niet dat elk schokkend beeld meteen kunst wordt, laat staan goede, dat bepaalt de kunstwereld zelf: musea, kunstkenners, galeriehouders en kundig/geoefend publiek.

Bij de Toets schilderen we elke vierde week 'naaktmodel'. Onze modellen zijn eigenzinnige kanjers, die regelmatig terugkomen om ons van passend oefenmateriaal te voorzien. Volgens de lange modellenlijst, die Martin me liet zien, hebben we bijna net zoveel mannelijke als vrouwelijke naaktmodellen. Daar kunnen we trots op zijn, we zouden er veel meer mee naar buiten moeten treden en tonen hoe inspirerend naakt kan zijn voor ons als kunstenaars.

Coby van der Neut, kunsthistoricus

MARC CHAGALL 1887- 1985

Expositie "edelstenen uit de hemel".

Vanwege een verjaardag in de Achterhoek had ik de gelegenheid het stadje Doesburg te bezoeken.

Het was een hele tijd geleden dat ik dit Hanzestadje had bezocht. Het centrum ademt nog steeds de sfeer van de rijke bewoners die er ooit waren. Prachtige statige huizen, de Waag, het stadhuis en natuurlijk de grote Martinikerk met zijn 94 hoge toren, getuigen nog van de toenmalige voorspoed. Door verzanding van de Oude IJssel verdween de welvaart. Het is echt een stad, want in 1237 kreeg het stadsrechten. Doesburg heeft een heftige

geschiedenis gehad. Geweld in de Tachtigjarige oorlog. Veroverd door de Fransen en vernielingen in de Tweede Wereldoorlog. Maar gelukkig is alles weer herbouwd. De historische binnenstad is nu aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Maar dit was niet de reden van mijn bezoek. In het Lalique Museum is een tentoonstelling van Marc Chagall ingericht tot 23 juni 2019. Prachtige gouaches zijn hier te zien o.a. van zijn bijelonderwerpen, de ramen van kerken en de twaalf ramen voor de synagoge van de Hadassah Universiteitskliniek in Jeruzalem.

Marc Chagall werd in 1887 in Vitebsk, als Movsja Zacharovitj Sjagal geboren. Door zijn Chassidisch Joodse afkomst moest hij vaak verhuizen. Hij woonde o.a. in Berlijn, Parijs en New York.

In Parijs raakte hij bevriend met Guillaume Apollinaire, Robert Delaunay en Ferdinand Léger. Maar ook de ontmoeting met Henri Matisse vlak na de oorlog was zeer inspirerend voor hem.

Men zegt dat zijn werk als dat van een jong kind is, maar Chagall heeft dit gecultiveerd en als zijn kenmerk onderstreept. Hij spon ook een soort mythe om zijn persoon.

Zijn werk staat bol van de Joodse cultuur. Rond 1956 maakte Chagall bijbelillustraties, hoofdzakelijk natuurlijk uit het Oude Testament. Rond 1958 een tweede serie met invloeden van Paul Cézanne. Met zijn vrouw Bella, zijn grote liefde, kreeg hij dochter Ida. Na het overlijden van zijn vrouw Bella Rosenfeld zijn nog twee vrouwen in zijn leven belangrijk geweest; zijn maîtresse Virginia Haggard en zijn tweede vrouw Valentina Brodsky. Zijn stijl veranderde enorm door de relatie met Virginia. Hij werd meer schetsmatig.

In 1927 tekende Chagall de illustraties voor de fabelbundel van Jean de la Fontaine. Dit veroorzaakte een rel, vanwege zijn Jood zijn. Men vond dat de vertellingen uit de klassieke oudheid stamden. Het was ook Frans erfgoed en het nationalisme van de jaren 1920-1930 vond dat dit niet door een Jood geïllustreerd kon worden!!! Veel werk besteedde hij aan bijbelillustraties. Het was ook Virginia die hem aanspoorde tot het ontwerpen en het maken van de prachtige glas-in-lood ramen voor kerken en kathedralen.

Zijn dochter Ida Chagall zorgde ervoor dat er goede relaties kwamen met musea in Europa, zoals o.a. het Stedelijk museum in Amsterdam.

Pas toen Chagall 70 jaar was ontdekte hij de kunst van het maken van glas- in-lood ramend. Zijn eerste opdracht was ramen voor de Notre Dame de Toute Grâce (Haute Savoie) in 1957. Later de kathedraal Saint Etienne in Metz. Chagall vond deze opdracht fantastisch. Religie was voor hem geen probleem, het was de buitenwereld die hiervan een punt maakte. De grote doorbraak waren de vensters van Jeruzalem. Het hele project kreeg enorm veel aandacht. In 1961 werden verschillende ramen tentoongesteld in het Louvre en later in het museum voor moderne kunst in New York. Uiteindelijk werden de ramen in 1962 geplaatst in de Universiteitskliniek in Jeruzalem. Er zijn grote verschillen tussen de vensters in Metz en Jeruzalem. De ramen in Metz geven Bijbelse teksten weer, zoals Adam en Eva, Abraham, koning David. Omdat het Judaïsme het afbeelden en vereren van mensen verbiedt, ontwierp Chagall voor Jeruzalem ramen voor elk van Jacobs zonen als stamvader van Mozes' twaalf stammen van Israël. De ramen bevatten geen personen maar citaten uit de Bijbel, in specifieke kleuren en motieven van dieren, bloemen en kerkelijke voorwerpen.

Chagall was tot op hoge leeftijd actief. Zelfs op 95-jarige leeftijd maakte hij nog ontwerpen voor ramen. Mensen zijn creatief zolang zij innerlijk jong zijn en daar doe ik maar aan mee.

De expositie in het Lalique museum zal uit drie delen bestaan. Juli-november, december-maart, april- juni. Telkens zal een deel van de collectie worden vernieuwd. Een deel van de collectie is onbekend werk, speciaal gemaakt voor de intimi. Naast de omvangrijke collectie is er een aantal brieven te zien o.a. een brief van Virginia. Chagall illustreerde zijn brieven vaak.

Bij de foto: *Le mariage 1950*. Vrouwen en liefde staan centraal in het werk van Chagall. In 1945 leerde hij Virginia Mc Neal-Haggard kennen. Met haar kreeg hij hun zontje David. Na de VS vertrokken zij naar Orgeval in Frankrijk, daarna naar Vence aan de Côte d'Azur.

Hans Doortmont

GAUGUIN EN LAVAL OP MARTINIQUE.

Op een zonnige warme herfstdag in november weer even "cultureel ademhalen" in Amsterdam. Mijn missie was de tentoonstelling "Gauguin en Laval op Martinique." Ondanks dat je tegenwoordig kaartjes online moet bestellen was het absoluut niet druk. Maar voordat ik naar de tentoonstelling ging bekijken, bezocht ik eerst de expositie "Van Gogh droomt." Een verhalende installatie die de emotionele reis van Van Gogh laat zien, als hij van Parijs naar Arles gaat. Men probeert de gevoelens van Van Gogh weer te geven, niet via schilderijen, want die zijn er niet, maar via installaties, zoals een veld glazen zonnebloemen. De brieven van Vincent waren de bases voor deze expositie. Het museum werkte samen met het internationale ontwerp bureau Tellart. De 900 glazen handgemaakte bloemen kwamen van de glasblazerij Van Tetterode uit Amsterdam. Met veel kleurrijke lichtwerkingen en donkere gedeelten, kwam je toch in een soort sfeer. Het is moeilijk te omschrijven wat voor emotie het oproept. Het beste is zelf de bijzondere expo te gaan zien.

De expositie van Gauguin en Laval is natuurlijk totaal anders. De tentoonstellingsruimte is prachtig diffuus verlicht en er is veel te zien. Er hangen hier, schilderijen, prenten, tekeningen en er zijn sculpturen van hem.

Gauguin geboren op 7 juni 1848 en sterft op Hiva Oa 8 mei 1903. Charles Laval geboren 17 maart 1861 en sterft in Parijs op 33-jarige leeftijd aan tuberculose op 26 april 1894.

Charles Laval, Gauguins metgezel is niet zo bekend, omdat hij jong overleed. Men dacht dat Laval's werk, omdat het zoveel op Gauguin's werk leek, dat hij maar een leerling was van Gauguin. Maar het werk verschilt echt wel. Laval leerde Gauguin in Bretagne kennen. Beiden waren op zoek naar een ander soort leven. Ze werden vrienden en reisden naar Panama, waar ze groeven aan het bekende Panamakanaal. Dit werd geen succes omdat ze het te druk en te westers vonden, daarom besloten ze naar Martinique te gaan dat ze al eerder hadden aangedaan op de heenreis naar Panama.

Er zijn veel schetsen en aquarellen te zien op de tentoonstelling, vanaf 1887. Ze tekenden niet de natuur maar veel figuren, vooral veel vrouwen die tegen een miniem loon groenten en fruit overal naar toe brachten. Gauguin en Laval laten het leven zien uit die tijd. De slavernij was wel afgeschaft, maar de werkomstandigheden van de vroegere slaven waren verschrikkelijk. Beide kunstenaars hadden echter geen oog voor deze toestanden, maar ze wilden de prachtige omgeving schilderen en nieuwe technieken uitproberen.

Ze schilderden vooral de vrouwen in dit decor. Laval schilderde de vrouwen groot op de voorgrond. Bij Gauguin geïntegreerd in het landschap. Gauguin maakte veel voorstudies voordat hij de figuren op doek zette. Ziekten zorgden ervoor dat zij niet lang op Martinique bleven. Laval kreeg gele koorts en Gauguin had last van malaria. Een pikant detail was dat Laval zich verloofde met een vrouw waar Gauguin ook een oogje op had en dat resulteerde in het einde van de vriendschap.

De tentoonstelling laat een unieke samenstelling zien van hun werk. Veel werk komt uit privébezit. De basis van deze collectie werd gelegd door Theo en Vincent van Gogh. Het schilderij van de Mangobomen werd meteen gekocht door Theo van Gogh. In een van Van Goghs brieven staat dat hij de negerinnen op dit schilderij "hoogstaande poëzie" vond. Gauguin experimenteerde met zijn exotische motieven op bijzondere voorwerpen, zoals bierpullen en een wijnvat. Beide voorwerpen staan hier opgesteld. Ook staat hier een kabinet dat hij samen met Bernard maakte. Het bestaat uit losse delen beschilderd houtsnijwerk. Gauguin bleef de tropen trouw en in 1891 vertrok hij naar Tahiti en 10 jaar later naar het Polynesische eiland Hiva Oa, waar hij overleed.

Op de tv is een tijdje geleden door Jeroen Krabbé een heel goed filmportret van Gauguin vertoond. Al met al een prachtige tentoonstelling, die tot 13 januari 2019 in het Van Gogh museum te zien is.

Hans Doortmont.

ONZE GAST-DOCENTEN

De laatste jaren hebben veel nieuwe leden mogen begroeten. Omdat een groot deel van de leden slechts in de gelegenheid is 1 dagdeel van de week bij de Toets te belevan is het moeilijk een compleet beeld van de vereniging te krijgen en alle docenten te leren kennen. Op verzoek van het bestuur hebben de docenten een kort stukje ingeleverd ter kennismaking.

Araz Hama; Hierbij iets over mijzelf en over mijn werkwijze.

Ik ben beeldend kunstenaar wonend en werkend in Zeist. Ik ben Kurd en kom oorspronkelijk uit Irak en sedert 1997 woon en werk ik in Nederland.

1984-1989 Kunst Academie in Sulaymaniyah Koerdistan.

1997-1998 Kunst Academie (AKI) in Enschede.

1998-2001 Kunst Academie (HKU) in Utrecht.

2003-2005 Grafisch vormgeving, Art Design College in Utrecht.

2009-2011 Web Design, Eduvision Utrecht Nederland.

Meer over mij en mijn werk kunt u vinden op mijn website.

www.arazhama.com

De maandagmiddagen concentreer ik me op de academische en realistische manier of stijl. Wij beginnen om 14:00 uur, 14:45-15:00 is er thee/koffie pauze en om 15:45 wordt er gestopt met werken om ongeveer 15 minuten te besteden aan het bespreken van het werk.

Wat betreft het wekelijkse programma:

1- Ik gebruik 'keuze docent' voor het oefenen en leren hoe materiaal op de juiste manier te gebruiken.

2-'naaktmodel', eerste half uur snelle schetsen en dan lange stand.

3-'gekleed model' meestal 2 lange standen.

4-'stilleven' we proberen altijd een mooi stilleven.

Kaat Suringa: Het was al vroeg duidelijk dat ik graag tekende en schilderde wat ook te lezen valt in de lagere schoolrapporten. Het viel mij allemaal niet erg op want het was gewoon voor me. Ik heb uiteindelijk twee academies bezocht. Inmiddels heb ik een lange weg bewandeld met exposities in Nederland, Frankrijk en Spanje, een aankoop door een museum en met werk in het Stedelijk te Amsterdam (ihkv de Museumn8). Hoe dan ook; ik heb veel geschilderd en ik blijf de lat hooghouden, zoekend naar groei.

Ik ben vanaf 2007 gaan lesgeven, op diverse lokaties in Utrecht en nu ook in Zeist.

Bij de Toets. Op de Toets probeer ik de mensen verder te helpen binnen de mogelijkheden die er zijn. gemiddeld komen er 7 mensen op de woensdagochtend. Soms 6 soms 10. Enkelen gaan tussendoor op langere reizen.

Site: dutchartpainter.com

Jan de Haas: kunstenaar, soms docent, woont in Maarn, geboren in 1943 in Utrecht. Studeerde in Amsterdam aan wat tegenwoordig de Rietveldacademie heet. Maakt tekeningen, schildert in acryl en olieverf, maakt beeldjes, fotografeert en schrijft gedichten.

In alle technieken voornamelijk vrouwen, paarden en de zee.

Jil Klappe: Ik ben sinds 1984 geïnteresseerd in het begrijpen van de tijdsgeest! Nieuwe ontwikkelingen begrijp ik intuïtief. Met mijn kunstenaarsgeest worden projecten ondernomen, die een bijdrage kunnen leveren aan een paradijs op aarde.

Als gepassioneerd kunstenaar was ik reeds vroeg bezig met zowel schilderen als beeldhouwen.

Olieverfschilderijen ontstaan zo via een eigen recept! Sculpturen ontstaan veelal vanuit gerecycled materiaal. Onzinnige beelden worden niet gemaakt! Elk beeld ontworstelt zich uit de materie, om ergens te aanschouwen.

Het proces is dat van opnieuw uitvinden en op z'n minst een nieuwe weg zoeken in het oerwoud van onze informatiemaatschappij.

Deze website is een blik vanuit het atelier, zonder tussenkomst van galerie of andere belangen, om in een menselijke maat iets te creëren, dat beantwoordt aan de criteria Schoonheid, Handigheid en Eenvoud.

<https://uitvinder.weebly.com/>

Mascha Teune: Beeldend kunstenaar en docent schilderen, verbonden aan de Toets sinds 2015. Binnen mijn werk verhoudt ik mij tot figuratieve/realistische thema's zoals : onder andere: mensfiguren en stilleven elementen. Mijn werk doet een appèl op het goed kijken en de eigen invulling van de toeschouwer. Mijn werktitel is: Observations of Awakening.

Binnen dat thema doe ik observaties op en tracht ik thema's over het leven over te brengen die ik samenbreng op een collectieve manier zodat de toeschouwer zich zou kunnen verplaatsen in mijn werk.

Mijn manier van lesgeven gaat over goed kijken, zelf expressie binnen het werk ontplooiën en nieuwe technieken ontwikkelen. Dit wordt het voertuig waarbinnen er vooruitgang kan ontstaan. En daarnaast je eigenheid en handschrift binnen het schilderen te leren ontdekken. Zowel voor de beginner als ook voor de gevorderde cursist, komt het goed zien en het omzetten van verbeelding in een eigen beeldtaal aan bod. Ook bespreek ik regelmatig het werk binnen de les, zo hebben we ook een reflectief moment voor het werk van elkaar.

Het plezier en de reis van het ontdekken staat hier naast de technieken centraal. Welkom in mijn les!

Woensdagmiddag: 14:00-16:00 de Toets.

Website: maschateune.nl<<http://maschateune.nl>>

Herbert Noordijk: Opleiding: KASKA Antwerpen 1988-'95: Vrije schilderkunst en Restauratie & Conservatie Van 1998-2013 vaak met olieverf naar naakt en gekleed model geschilderd met monumentale vormgeving, formaat ca. 100x85 cm; met veel kleine schetsen van korte standen. De laatste jaren vooral kleine houtskool schetsen van mensen in hun omgeving. En aquarellen van anonieme landschappen: wat schildert je en wat niet; het benutten van toeval.

Eigen accenten als Toets-docent: Tekenen/schilderen is voor mij vormgeving op je eigen manier, geen kleur om de kleur of spectaculaire effecten door materiaalgebruik. De houding van een model moet op een boeiende manier de ruimte in beslag nemen, en bij hem of haar passen. Lichaamstaal die onderzocht wordt in een aantal korte standen voor die ene lange stand in de les. Geen potsierlijke of Boeddha-houdingen. Globale anatomie, het karakteristieke van een pose en lichaamsbouw bijna karikaturaal weergeven (zie het werk van 19e eeuwse schilder/ karikaturist Daumier), en ruimtelijk perspectief. Waarbij ik als docent zo nodig constructie/compositie-schetsen maak van het model of stilleven, om aan de deelnemer de mogelijkheden/problemen van zijn specifieke gezichtspunt te tonen. Bij stilleven met name aandacht voor onderlinge samenhang der voorwerpen d.m.v organisch "vlot" handschrift. Het stilleven moet hiertoe aanleiding geven: Toets-attributen op een bepaalde manier gerangschikt, aangevuld met oude krant, jas, of iets anders; een geordende rommelhoek à la Kees Verwey. Wanneer met pasteuze (acryl-) verf schilderen, wanneer de verf sterk verdunnen. Kleuren mengen, beperking en ordening op het palet. Anatomie, perspectief en materiaalkennis zijn slechts gereedschappen om model, stilleven of wat dan ook op je eigen manier weer te geven, om zo verder te komen dan zielloos na-schilderen/tekenen. De mate waarin dat ter sprake komt, wisselt per deelnemer en hangt af van zijn/haar technische niveau. Meer individuele begeleiding mogelijk tijdens de rustige sessie "keuze docent".

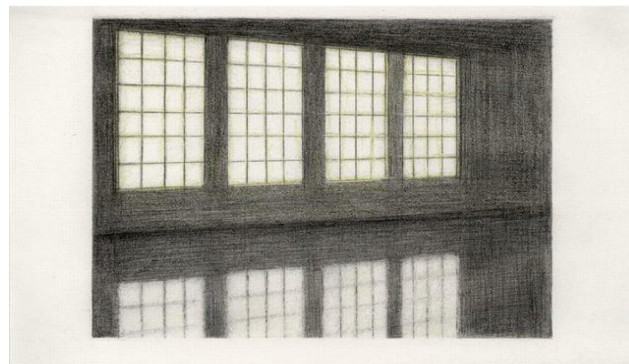
Margo van Berkum: In het weekrooster van de Toets sta ik elke dinsdagmiddag genoteerd als mb, al jaren, eerlijk gezegd ben ik de tel kwijtgeraakt. De rest van de week heet ik Margo van Berkum en mijn bezigheden op het gebied van kunst bestaan uit tekenen, schilderen, fotografie en deelname aan grotere kunstprojecten/opdrachten.

Tekenen heb ik altijd gedaan, de rest kwam later, een logische ontwikkeling, want door tekenen leer je je mogelijkheden kennen en wordt gaandeweg duidelijker wat je te zeggen hebt, dat maakt de weg vrij om andere middelen en technieken adequaat in te zetten.

En dan de rest, het blijft fascineren die zoektocht naar waar kunst ontstaat. Die voert je langs de schatten van heden en verleden en maakt je leven rijk, dat alleen is al de moeite waard, ik kan het iedereen aanraden.

En toch wil je nergens blijven steken, uiteindelijk alleen maar daar aankomen, waar de omzetting plaats vindt en vrijgegeven wordt. Iets inhoudelijks over mijn werk zeggen laat ik graag over aan mensen die hun kijk op kunst en de omzetting daarvan in taal zover ontwikkelen dat het tot hun stiel uitgroeit, daarom heeft een tekst gekozen van Alex de Vries, die op galeries.nl werd gepubliceerd in de rubriek 'kunst van de dag', nog te vinden in het 'gastenarchief'.

'Margo van Berkum is doorgedrongen tot de essentie van de tekenkunst. Bij haar is het een vorm van kijken op de tast. Wat ze ziet wordt een zinnebeeld door het met potlood op papier aan te raken. In deze tekening heeft ze de ruimtebeleving van een zaal met vier grote ramen in de reflectie van het licht op de vloer tot stand gebracht.

Ze heeft de ruimte daarmee geen uiterlijke gedaante gegeven, maar tot een innerlijke ervaring gemaakt. Je kunt in die tekening opgaan, je de ruimte voorstellen en daarin jezelf verliezen. Het is een tekening zonder houvast. Waar Margo van Berkum zich als tekenaar aan heeft vastgehouden om deze ervaring mogelijk te maken, blijft voor ons als kijker onbestemd. We waren rond door de ruimte zonder te beseffen waar we zijn.

Margo van Berkum is in staat die innerlijke beleving van zintuiglijke en mentale processen op opvallend kleine formaten te bewerkstelligen. Opnieuw wordt bewezen dat monumentaliteit geen kwestie is van formaat. Het is wel een kwestie van grootte, de grootte van de kunstenaar. In alles blijft een kunstwerk van van Berkum een tekening. Ze is niet bezig een illusie op te roepen. De potloodstreepjes houden je bij het besef dat hier geen enkel effectbejag wordt nagestreefd.

Toch is iedere tekening van haar wel een ongrijpbare verschijning, alsof een gedachte wordt gematerialiseerd. Je tast ernaar, maar grijpt in het niets. En elke kunstenaar is nu in staat het niets te tekenen, zonder in het suggestieve te blijven steken? Margo van Berkum krijgt het zonder meer voor elkaar.'

© Copyright 2014: Alex de Vries.

ZEIST OP DOEK

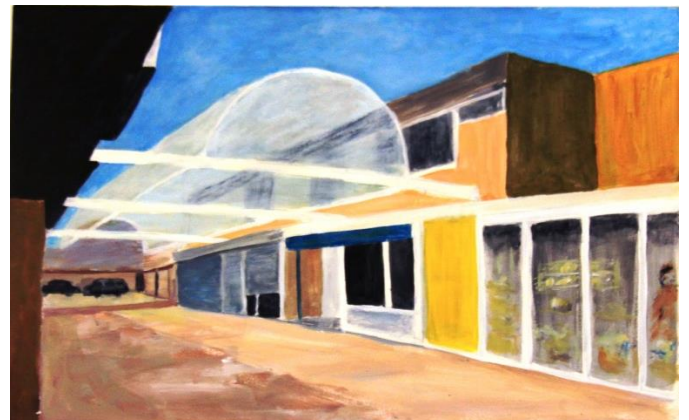
Sommige parken en gebouwen verdwijnen, er komen nieuwe, andere voor in de plaats. Een aantal van deze plekken die al zijn of nog worden "opgedoekt" zijn door schilders van "De Toets" in de afgelopen 2 jaar op doek gezet.

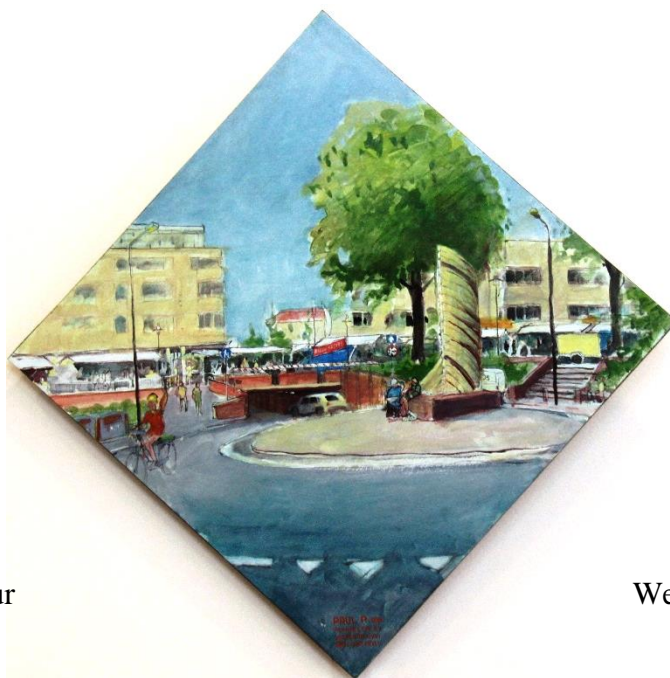

Dat is waar de tentoonstellingen in het Gemeentehuis en het winkelcentrum de Clomp over ging; de flats aan de Prinses Margrietlaan, een stukje Hogeweg, het P'Arts gebouw en het tunneltje aan het Emmaplein en andere plekken, zij zijn allemaal geschilderd op locatie om vast te leggen wat verdwijnt.

De schilders van "De Toets" die aan deze expositie meewerken zijn: Bibet Buurman, Clary Candel, Petra Hemelrijk, Mieke Juta, Martha Krufft, Sabine Lit en Paul Reeskamp.

Tunneltje Belcour

Weeshuislaan

NIEUWJAAR RECEPTIE DE TOETS ZATERDAG 12 JANUARI 2019
Aanvang 16:00 uur

DR. HEINZ PROD. 2019

HANS DOORTMANT

Programma

Week 52 t/m 1, Kerstvakantie

Week 2, januari

ma	mi	07	stilleven	ah
di	mi	08	stilleven	mb
di	av	08	stilleven	jk
wo	mo	09	stilleven	ks
wo	mi	09	stilleven	mt
wo	av	09	stilleven	jh
do	mi	10	stilleven	hn

Nieuwjaarsreceptie zaterdag 12 januari 2019

Week 3, januari

ma	mi	14	gekleed model	
di	mi	15	gekleed model	mb
di	av	15	gekleed model	jk
wo	mo	16	gekleed model	ks
wo	mi	16	gekleed model	mt
wo	av	16	gekleed model	jh
do	mi	17	gekleed model	hn

Week 4, januari

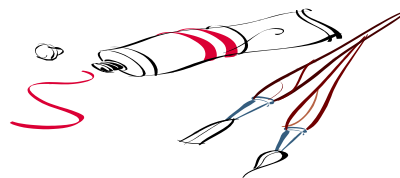
ma	mi	21	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	22	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	23	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	23	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	23	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	23	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	24	keuze d./eigenwerk	hn

Week 5, januari

ma	mi	28	naaktmodel	ah
di	mi	29	naaktmodel	mb
di	av	29	naaktmodel	jk
wo	mo	30	naaktmodel	ks
wo	mi	30	naaktmodel	mt
wo	av	30	naaktmodel	jh
do	mi	31	naaktmodel	hn

Week 6, februari

ma	mi	05	stilleven	ah
di	mi	05	stilleven	mb
di	av	05	stilleven	jk
wo	mo	06	stilleven	ks
wo	mi	06	stilleven	mt
wo	av	06	stilleven	jh
do	mi	07	stilleven	hn

Week 7, februari

ma	mi	11	gekleed model	ah
di	mi	12	gekleed model	mb
di	av	12	gekleed model	jk
wo	mo	13	gekleed model	ks
wo	mi	13	gekleed model	mt
wo	av	13	gekleed model	jh
do	mi	14	gekleed model	hn

Week 8, februari

ma	mi	18	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	19	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	19	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	20	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	20	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	20	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	21	keuze d./eigenwerk	hn

Week 9, Voorjaarsvakantie

Week 10, maart

ma	mi	04	naaktmodel	ah
di	mi	05	naaktmodel	mb
di	av	05	naaktmodel	jk
wo	mo	06	naaktmodel	ks
wo	mi	06	naaktmodel	mt
wo	av	06	naaktmodel	jh
do	mi	07	naaktmodel	hn

Week 11, maart

ma	mi	11	stilleven	ah
di	mi	12	stilleven	mb
di	av	12	stilleven	jk
wo	mo	13	stilleven	ks
wo	mi	13	stilleven	mt
wo	av	13	stilleven	jh
do	mi	14	stilleven	hn

Open Atelier:
elke dinsdag morgen en donderdag avond!

Programma (vervolg)

Week 12, maart

ma	mi	18	gekleed model	ah
di	mi	19	gekleed model	mb
di	av	19	gekleed model	jk
wo	mo	20	gekleed model	ks
wo	mi	20	gekleed model	mt
wo	av	20	gekleed model	jh
do	mi	21	gekleed model	hn

Week 13, maart

ma	mi	25	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	26	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	26	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	27	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	27	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	27	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	28	keuze d./eigenwerk	hn

Week 14, april

ma	mi	01	naaktmodel	ah
di	mi	02	naaktmodel	mb
di	av	02	naaktmodel	jk
wo	mo	03	naaktmodel	ks
wo	mi	03	naaktmodel	mt
wo	av	03	naaktmodel	jh
do	mi	04	naaktmodel	hn

Week 15, april

ma	mi	08	stilleven	ah
di	mi	09	stilleven	mb
di	av	09	stilleven	jk
wo	mo	10	stilleven	ks
wo	mi	10	stilleven	mt
wo	av	10	stilleven	jh
do	mi	11	stilleven	hn

Week 16, april

ma	mi	15	gekleed model	ah
di	mi	16	gekleed model	mb
di	av	16	gekleed model	jk
wo	mo	17	gekleed model	ks
wo	mi	17	gekleed model	mt
wo	av	17	gekleed model	jh
do	mi	18	gekleed model	hn

Open Atelier:

elke dinsdag morgen en donderdag avond!

Week 17, april

ma	mi	22
di	mi	23
di	av	23
wo	mo	24
wo	mi	24
wo	av	24
do	mi	25

2^e Paasdag

keuze d./eigenwerk	mb
keuze d./eigenwerk	jk
keuze d./eigenwerk	ks
keuze d./eigenwerk	mt
keuze d./eigenwerk	jh
keuze d./eigenwerk	hn

Week 18 meivakantie

Week 19, mei

ma	mi	06	naaktmodel	ah
di	mi	07	naaktmodel	mb
di	av	07	naaktmodel	jk
wo	mo	08	naaktmodel	ks
wo	mi	08	naaktmodel	mt
wo	av	08	naaktmodel	jh
do	mi	09	naaktmodel	hn

Week 20, mei

ma	mi	13	stilleven	ah
di	mi	14	stilleven	mb
di	av	14	stilleven	jk
wo	mo	15	stilleven	ks
wo	mi	15	stilleven	mt
wo	av	15	stilleven	jh
do	mi	16	stilleven	hn

Week 21, mei

ma	mi	20	gekleed model	ah
di	mi	21	gekleed model	mb
di	av	21	gekleed model	jk
wo	mo	22	gekleed model	ks
wo	mi	22	gekleed model	mt
wo	av	23	gekleed model	jh
do	mi	24	gekleed model	hn

Week 22, mei

ma	mi	27	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	28	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	28	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	29	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	29	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	29	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	30	Hemelvaartsdag	

Week 23, juni

ma	mi	03	stilleven	ah
di	mi	04	stilleven	mb
di	av	04	stilleven	jk
wo	mo	05	stilleven	ks
wo	mi	05	stilleven	mt
wo	av	05	stilleven	jh
do	mi	05	stilleven	hn

**TEKEN- EN SCHILDER
VERENIGING
'DE TOETS'**

www.detoets.nl

Atelier: Noordweg Noord 149 b,
3704JG Zeist (toegang via PGM
Noordweg Noord 150)
Tel.: 06 18695480
IBAN nr.: NL70INGB0003179972
t.n.v. penningmeester De Toets,
Zeist.
(K.v.K.: 40476422)

LESTIJDEN:

's-morgens 10.00-12.00 uur

's-middags 14.00-16.00 uur

's-avonds 20.00-22.00 uur

Met uw pasje krijgt u korting bij:

- Heger & v.d. Berg,
Voorheuvel 76, 3701JG Zeist
- Arcana Art, Anthonie
Fokkerstraat
65B, 3772 MP Barneveld

Bestuur:

Voorzitter:

Erie Merkus
Fröbellaan 34
3706TH Zeist, 030-6959476
e.merkus@xs4all.nl

Secretaris:

Wim Kemperman
Noordweg 2
3704 GM Zeist, 030-6950826
glasinloodkemperman@xs4all.nl

Penningmeester:

Peter van den Breemer
Nijenheim 13-32,
3704VD Zeist, 030-6959118
pvdbreemer@gmail.com

Culturele zaken:

Rina van Kilsdonk,
Jan Scheplaan 2,
3705 LJ Zeist, 030-6991374
rinavankilsdonk782@gmail.com

Beheer:

Hans Doortmont,
Bergweg 47,3707 AA Zeist,
030-6923970 / 06 40011879
hansdoortmont@outlook.com

Ledenadministratie:

Paul Reeskamp
Schaapskooi 5
3734CR Den Dolder, 0651469861
paulreeskamp@msn.com

Modellenorganisatie:

Martin van der Mey
Nepveulaan 68
3705 LE Zeist 030-6957421
mvandermey@live.nl

PR commissie:

Nel Peek-Barnier
Princes Maximalaan 2
3708ZV Zeist 030-2751647
Nel.barniernl@gmail.com

Toetssteen redactie:

Cees van Es
Petra Knopper
Redactieadres:
ceesvanes@casema.nl

Gastdocenten:

Jan de Haas, jh
De Laagt 6,
3951 KC Maarn, 0615409122
Jandehaas43@hotmail.com
www.jandehaas.com

Jil Klappe, jk
Friedenstr. 15,
47551 Huisberden Dld,
0629031550
jklappe@gmail.com

Margo van Berkum, mb
Couwenhoven 33-34
3703 HE Zeist, 0640683204
margovanberkum@gmail.com

Araz Hama Hussein, ah
Laan van Vollenhove 977
3706 EG Zeist, 06 29234826
arazsivan@hotmail.com

Herbert Noordijk, hn
Bosstraat 56,
3971XG Driebergen, 0612183296
herbertnoordijk@gmail.com

Mascha Teune, mt
Houtrakgracht 518
3544SE Utrecht, 0644558816
maschateune@hotmail.com

Kaat Suringa, ks
Haagstraat 70
3581SX Utrecht 06 22610108
suringa.kaat@gmail.com

HEGER EN VAN DEN BERG
Sinds 1922 EEN begrip IN ZEIST EN OMSTREKEN

Voorheuvel 76
Tel: 030 69 30 502 www.hegerzeist.nl
Parkeervoorzieningen op 25 meter afstand

**MET SPOED GEZOCHT:
<ADVERTERENDERS VOOR IN DIT BLAD>
HELP ONS DIT BLAD MEER LEVENSVATBAARHEID TE GEVEN!
HET BESTUUR.**

Atelier:
Noordweg Noord 149 b
3704JG Zeist

PERIODIEK, LAAG BTW TARIEF

Om kennis te maken met de vereniging kan tweemaal zonder verplichting een sessie worden meegemaakt. Afwisselend wordt beoefend: stilleven, gekleed model/portret en naaktmodel. Enige malen per jaar worden bijeenkomsten gehouden, zoals o.a., kunstavonden, workshops, expositie, etc. De contributie bedraagt € 245,00 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op IBAN nr. NL70INGB0003179972. De opzegging van het lidmaatschap dient 1 maand voor het verstrijken hiervan schriftelijk te geschieden.

Algemene informatie:
www.detoets.nl

